
Et stigende antal børn og unge bliver testet i børnepsykiatrien og i PPR-regi. Antallet af diagnoser er i vækst, og det fremkalder professionelle panderynker hos to DPU-forskere. Problemet er, at testresultaterne ofte trumfer lærere og pædagogers hverdagsviden om barnet. Samtidig skrumper rammerne for, hvad der er normalt. Forskerne efterlyser mindre magt til diagnosetesten og mere tværfagligt samarbejde.



DIAGNOSETEST

Trumfer
hverdagsviden
om børn



FOTO: MIKAEL SCHLOSSER

En hedder WISC, en anden BRIEF og en tredje ADOS. Det er navnene på nogle af de test og redskaber, psykologer og psykiatere bruger i arbejdet med at kortlægge udfordringerne, når voksne er bekymrede for et barns eller et ungt menneskes faglige eller sociale udvikling. De psykologiske tests bliver blandt andet brugt i børnepsykiatrien og i PPR-regi.

Anne Morin er lektor på DPU, Aarhus Universitet, og forsker i inklusion, læreprocesser og det professionelle samarbejde om børn i sociale og faglige vanskeligheder i skolen. I sin forskning har hun fulgt en række børn fra start til slut af deres udredningsforløb.

En af hendes observationer er, at den viden, man har om børnene fra testene, kommer til at fylde uforholdsmæssigt meget. Det gælder fx på de såkaldte tilbagemeldingsmøder, som afholdes i nogle af de børnepsykiatriske centre. Her bliver lærere, pædagoger og forældre inviteret til et møde, hvor børnepsykiatriens medarbejdere fortæller, hvad de har fundet ud af angående barnet. Mødet kan resultere i, at barnet får en bestemt diagnose. Anne Morin hæfter sig ved, at mange af møderne mere har karakter af envejs informationsmøder end drøftelser mellem forskellige parter.

”I min forskning har jeg set på, hvordan de forskellige parter bidrag kommer i spil, og hvilken vægt deres input får i de endelige anbefalinger. Noget af det, der er problematisk, er, at testviden kommer til at dominere på møderne, mens den viden, som fx barnets forældre eller barnets lærer eller pædagog har om barnets vanskeligheder eller muligheder i hverdagen, får mindre plads. Den viden bliver kun i mindre grad bragt i spil gennem tilfældige kommentarer,” konkluderer Anne Morin.

Skoleskift på grund af test

Hun fremhæver et eksempel, hvor forældre, lærer, en PPR-psykolog og en psykolog fra børnepsykiatrien var samlet ved et tilbagemeldingsmøde for at drøfte et barns vanskeligheder, og hvilke indsatser der skulle sættes i gang.

”Det var tydeligt, at den viden, som den psykologiske test havde frembragt, blev dominerende for, hvordan man så på problemet, og hvordan det skulle løses. Den viden om hverdagslivet i skolen, som forældre og lærere lå inde med, fik mindre plads og blev ikke bragt systematisk i spil,” forklarer Anne Morin.

Repræsentanten for børnepsykiatrien sad for bordenden og fortalte om resultaterne af

»En test kan ikke stå alene. Hvis der ikke er forbindelse mellem test og hverdagsliv, så bliver det uklart, hvad meningen med og relevansen af testen er, og hvad der skal ske videre frem.«

Anne Morin

de forskellige test og endte med at anbefale et skoleskift for barnet.

”Dialogen viste tydeligt, at læreren var uenig i den vurdering. For læreren oplevede barnet som en god elev at have i klassen, så hvorfor skulle barnet skifte skole? Det efterlod forældrene i et krydspres mellem to fagpersoner, som var uenige om forståelsen af problemet, og hvordan det skulle løses,” forklarer Anne Morin.

Test kan ikke stå alene

Hun efterlyser en mere rimelig balance, når vi holder testkonklusioner op mod erfaringer fra barnets konkrete hverdagsliv, som lærere, pædagoger og forældre kan bidrage med.

”En test kan ikke stå alene. Hvis der ikke er forbindelse mellem test og hverdagsliv, så bliver det uklart, hvad meningen med og relevansen af testen er, og hvad der skal ske videre frem. Måske bliver det endda konfliktpræget,” siger Anne Morin og understreger, at hun ikke er imod tests.

”Min pointe er ikke, at tests er ubrugelige. Slet ikke. En test kan fange, at der er en bestemt problemstilling, fx autismespektrumsforstyrrelse. Testen kan give os indikatorer om, at der er nogle problemområder fx i forhold til sociale evner og relationer. Og den viden kan jo være ekstremt brugbar i det pædagogiske arbejde. Men når det kommer til praksis og den måde, vi skal arbejde med barnet på, så er det vigtigt, at testresultaterne bliver sat i spil sammen med andre former for viden om barnet. For testen kan ikke give samme blik på variationerne. Fx kan et barn jo godt være udfordret på det relationelle, men måske ved læreren, at det ser anderledes ud, hvis barnet samarbejder med en rigtig god kammerat. Det kan testen ikke indfange. »

»Med testen prøver vi at gøre noget så kompliceret som det menneskelige sind simpelt, målbart og håndterbart. Men det lader sig ikke gøre.«

Fabio Dovigo



ZOMBIE-TEORIEN

Når Fabio Dovigo analyserer skolesystemers håndtering af inklusion, gør han det ud fra en såkaldt zombie-teori, der viser os, hvad der sker, når vi problematiserer, at elever har forskellige forudsætninger. Når skolesystemet fokuserer på diagnoser uden at tage hensyn til de mennesker, som får stillet diagnosen, så gør vi dem til kroppe uden sjæle (zombier).

Når antallet af diagnosebørn stiger, bliver normalområdet gradvist mindre, og endnu flere børn bliver diagnosticeret. Ligesom zombier producerer endnu flere zombier. Og det øger eksklusionen og skaber større skel mellem normal og anderledes.

Fabio Dovigo mener, at vi i stedet for at give så mange børn en diagnose og problematisere, at de er anderledes, skal byde mangfoldigheden velkommen. I sidste ende vil det øge kvaliteten af vores uddannelsessystem, fordi det vil tvinge os til at fjerne hindringer for læring og deltagelse. Vores nuværende tilgang står ifølge Fabio Dovigo i vejen for udvikling af undervisningen i skolen. Ikke mindst er det et problem i et inklusionsperspektiv: Enten vil den øgede diagnosticering medføre for *lidt* inklusion på grund af stigmatiseringen og det faktum, at alle forskelle betragtes som problematiske. Eller det kan medføre for *meget* inklusion – en overmætning og devaluering af mangfoldigheden, hvor næsten alle elever anses for at have et problem eller et særligt behov, som lærerne skal tage hensyn til. Hvis alle har særlige behov, så har ingen særlige behov. Både for lidt og for meget inklusion vil føre til eksklusion. Det handler derfor om at anlægge et langt mere positivt og anerkendende blik på mangfoldighed i skolen.

Og netop fordi testen ikke indfanger de her ting, så er det helt nødvendigt at få inddraget den viden, som forældre, lærere og pædagoger har om barnet,” siger Anne Morin.

Men hvad er så den overordnede forklaring på, at testresultater kommer til at fremstå mere muskuløse end hverdagsviden? Måske handler det om, at selve det at teste knytter sig til den naturvidenskabelige tradition, pointerer hun.

”Det er en faglig tradition med udspring i matematikken, hvor vi kan udregne procenter og gå ind i en normalfordelingskurve. Og de kriterier kan hverdagsviden jo ikke på samme måde leve op til. Det er forskellige videnstraditioner, som kan noget forskelligt,” forklarer Anne Morin.

Diagnosticering smitter

Fabio Dovigo er professor på DPU, Aarhus Universitet. Han har analyseret fem europæiske skolesystemers håndtering af diversitet og inklusion og sat den analyse i spil i forhold til en såkaldt ’zombie-teori’ (jf. boks). Han bruger teorien til at problematisere den måde, skolesystemerne håndterer børns forskellige forudsætninger på, og til at vise, at antallet af diagnosebørn stiger, når normalområdet snævres ind. Fabio Dovigo mener, at vi stigmatiserer børn med diagnoser i stedet for at byde mangfoldigheden velkommen i skolen. Om det stigende omfang af brugen af test siger han:

”Det er ikke et problem, at vi tester. Men det er et problem, at vi putter en stor gruppe mennesker ned i en kasse på baggrund af

en test, som kun ser på nogle af de mange aspekter, som et menneske rummer. Med testen prøver vi at gøre noget så kompliceret som det menneskelige sind simpelt, målbart og håndterbart. Men det lader sig ikke gøre. Test er gode til at konstatere, om en person fx har mæslinger. Men det skaber problemer, når vi overfører en tilgang fra den medicinske videnskab til psykologien.”

Som at tage kørekort i en simulator

Fabio Dovigo peger også på, at test ofte bliver udført i et kunstigt rum. Børnene bliver ofte testet i fremmede omgivelser, og personerne, der foretager og vurderer testen, har langt fra altid set barnet i dets naturlige omgivelser.

”Børnenes naturlige habitat er i skolen og derhjemme – altså i mere sociale kontekster end et testlokale. Man bedømmer jo heller ikke folks kørsel i trafikken på, hvordan de kører i en simulator. For i trafikken reagerer vi på de andre trafikanter, og vi tilpasser os. Og det samme gør mennesker i sociale sammenhænge. Hele den dimension misser testen. Børn er ikke mekanik,” siger Fabio Dovigo, der påpeger, at test i uddannelsessektoren ikke er eksakt videnskab.

”Tests bliver ofte behandlet, som om de leverer endelige svar. Sådan burde det ikke være.”

Dagdrømmeri er en diagnose

Som eksempel på at test og uddeling af diagnoser har taget overhånd, nævner han diagnosen *SCT* som står for Sluggish Cognitive Tempo. Det kan oversættes med



En mangfoldig skole vil i følge professor Fabio Dovigo øge kvaliteten af vores uddannelsessystem, fordi det vil tvinge os til at fjerne hindringer for læring og deltagelse.

'trægt kognitivt tempo' og er en diagnose, der blandt andet vinder frem i USA og er koblet til ADHD. Nogle af symptomerne på SCT er, at personen er 'umotiveret, dagdrømmer, bliver forvirret, befinder sig i en tåge, er fortabt i sin egne tanker, tænker langsomt, stirrer ud i luften og er træt'.

"Når jeg læser den liste, så tænker jeg: Jamen, den diagnose har jeg jo! Jeg kan dagdrømme og trække mig ind i mig selv. Min pointe er, at alle de her sindstilstande er nogle, vi alle sammen kan nikke genkendende til indimellem. Det er jo normale sindstilstande for alle, når vi ikke lige er fokuserede. Men her er det altså en diagnose," siger han.

Når den slags træk pludselig er noget, vi tester for og diagnosticerer børn med, så er vi kørt af sporet, mener Fabio Dovigo. En af pointerne i hans forskning er, at vi gør børn defekte med de mange diagnoser.

"Mange af de her diagnoser og test internaliserer problemerne i det enkelte barn. Men ingen tester skolen og forholder sig for alvor til, hvordan skolen håndterer undervisningen af mange forskellige slags børn. Hvis du tester og diagnosticerer et barn med ADHD, så stigmatiserer du barnet. Men du giver også læreren mulighed for at sige 'Uha, ADHD! Det er ikke noget, jeg kan håndtere.' Men det er simpelthen for let. Vi må tænke videre og se på diversitet i skolen på en helt ny måde, for vi bevæger os mod en situation, hvor op mod halvdelen af eleverne kæmper med et eller andet – det kan være dysleksi, angst, spiseforstyrrelser, ADHD eller noget helt femte. Det ender med, at skolen ikke kan undervise halvdelen af eleverne," konstaterer Fabio Dovigo.

Tværfagligt samarbejde er nøglen

Anne Morin kan på baggrund af de udredningsforløb, hun har fulgt, se, at der er stor forskel på problemforståelsen hos de professionelle. En psykolog og en lærer er fx ikke nødvendigvis enige om, hvad problemet er. Derfor er løsningen, som hun ser det, at få faglighederne til at samarbejde mere. Og det er vigtigt, at udredningsarbejdet ikke bare tager udgangspunkt i adskilte professionelle betragtninger. Det skal gå på tværs af, hvad forskellige fagligheder kan.

"Jeg er optaget af at udforske det tværprofessionelle samarbejde om børns skolevaneskeligheder og deltagelsesmuligheder. Jeg er også optaget af et perspektiv, hvor den enkelte fagperson ser sig selv og sin opgave som en del af en større opgave, hvor alle parter bidrager, men med forskellig viden. En lærers adgang til viden er fx en anden end en

»Mange af de her diagnoser og test internaliserer problemerne i det enkelte barn. Men ingen tester skolen og forholder sig for alvor til, hvordan skolen håndterer undervisningen af mange forskellige slags børn.«

Fabio Dovigo

psykologs, men begges bidrag er værdifulde," forklarer hun.

Og netop det med, at faglighederne kan noget forskelligt, er en helt central pointe her.

"Testviden skal bruges i samspil med andre typer viden om barnet. Testens funktion er jo en del af en problemanalyse, men når det kommer til praksis, er man nødt til at forbinde de problemer, som testen afdækker, med alle de detaljer, variationer og løsninger, som findes i praksis," siger Anne Morin.

Det giver lærere, pædagoger og forældre en vigtig rolle som dem, der skal fylde testens huller ud. For det kan jo være, at de har en viden om barnet, som er nøglen til løsningerne. Anne Morin efterlyser derfor en ny organisering af samarbejdet i forbindelse med udredninger. Hun mener, at der kan komme noget frugtbart ud af, at parterne sætter sig sammen tidligere i processen.

"Der er forskel på, om man mødes tidligt i processen og har mulighed for at sætte de forskellige faglige perspektiver i spil, eller om man bare bliver inviteret ind og får tilbagemelding på en test, der allerede er foretaget. Jeg kunne ønske mig, at parterne og den viden, de repræsenterer, bliver mere ligestillede i dialogen. Hvis man taler mere sammen, vil der opstå processer, som i langt højere grad tager højde for at kombinere testens resultater med lærerens viden såvel som med perspektiver fra hverdagslivet. Og ikke mindst børnenes egne opfattelser af skolelivet," forklarer Anne Morin, som glæder sig over, at der i flere forskellige satspuljeprojekter allerede eksperimenteres med at udbygge og organisere samarbejdet mellem skole og psykiatri på nye måder. ■



DIAGNOSETEST

WISC: Wechsler Intelligence Scale for Children. En test der bruges til at undersøge et barns kognitive evner. Populært sagt: En IQ-test. Den er udviklet i 1949 af den amerikanske psykolog David Wechsler – heraf navnet – og revideres løbende. Den nyeste udgave hedder WISC-V.

BRIEF: Behaviour Rating Inventory of Executive Function.

Et spørgeskema som bruges til at vurdere eksekutive funktioner hos børn og unge. Redskabet bruges fx til børn med indlæringsvanskeligheder, opmærksomhedsforstyrrelser og gennemgribende udviklingsforstyrrelser.

ABAS: Adaptive Behavior Assessment System.

Et redskab der kan bruges til standardiseret observation af børns kommunikation, sociale interaktion, leg og kreativitet. Bruges hvis man har mistanke om, at barnet har autisme.

ADOS: Autism Diagnostic Observation Schedule.

En test der består af en række spørgeskemaer til forældre, lærere og pædagoger, som bruges til at vurdere en persons selvstændige håndtering af krav og forventninger i hverdagen. Testen bruges, hvis man har mistanke om, at barnet har autisme.

ADHD-rs: Attention Deficit Hyperactive Disorder Rating Scale.

Et spørgeskema med 26 spørgsmål, der udfyldes af lærere og forældre og bruges til at bedømme opmærksomhedsforstyrrelser, impulsivitet og adfærdforstyrrelser hos børn og unge.

Læs mere

Anne Morin m.fl.: Testing and Including Schooling – International Challenges and Opportunities. Routledge. 2018.



ANNE MORIN er lektor ved DPU, Aarhus Universitet. Hun forsker i inklusion og læreprocesser samt det professionelle samarbejde om børn i sociale og faglige vanskeligheder i skolen. Hun underviser på Kandidatuddannelsen i pædagogisk psykologi og på Masteruddannelsen i special- og socialpædagogik.



FABIO DOVIGO er professor ved DPU, Aarhus Universitet. Han forsker i europæiske skolesystemers mangfoldighed og håndtering af inklusion. Han underviser på Kandidatuddannelsen i pædagogisk psykologi.